

GAVANALİZ 2021

Nisan 2021, Sayı 18

Fransa'da İslam'ın ve Müslümanların Yasalarla Ötekileştirilmesi

Ebubekir Tavacı

Fransa’da İslam’ın ve Müslümanların Yasalarla Ötekileştirilmesi

Ebubekir Tavacı

Fransa’da özellikle son yıllarda çok tartışılan toplulukçuluk-ayrılıkçılık tartışmaları ve yaşanan terör saldırıları üzerine hükümet konuyla ilgili hazırladığı kanun tasarısını 9 Aralık 2020 tarihinde Bakanlar Kuruluna sundu. Kamuoyunda “İslamcı ayrılıkçılıkla mücadele yasası” olarak duyurulan ancak resmi olarak “Cumhuriyet değerlerine saygı yasası” diye isimlendirilen kanun tasarısı Ulusal Meclisteki komisyon çalışmaları ve ilk okumanın sonucunda 16 Şubat 2021 tarihinde oylandı ve 17 Şubat günü ilk okumanın yapılması için Senato’ya gönderildi. 30 Mart-8 Nisan tarihleri arasında Senato’da görüşülen yasa tasarısı önümüzdeki günlerde yine burada da oylanacak. Senato çalışmasını tamamlayıp oylamasını yaptıktan sonra ise metnin tekrar Ulusal Meclise gelmesi bekleniyor.

Ulusal Meclis’te oluşturulan özel komisyon tarafından yapılan çalışmalarda 1860 değişiklik önerisinden 169 tanesi kabul edilmiş ve 51 maddelik yasa tasarısı Genel Kurul’da oylanmadan önceki son halini almıştı. Genel Kurul’da verilen 2728 değişiklik önerisinden 144 tanesi kabul edilerek tasarının son hali oylamaya sunuldu. Kanun tasarısı Ulusal Meclis Genel Kurulunda 577 milletvekilinin 347’si tarafından verilen kabul oyu ile geçti. Kalan milletvekillerinin 151 tanesi karşı oy verirken 65’i çekimser oy kullandı ve geri kalanlar ise oylamaya katılmadı. Ulusal Meclis’te çoğunluğu oluşturan iktidar partisi Yürüyüş Hareketinden (LREM) sadece bir milletvekili karşı oy kullanırken on

Ebubekir Tavacı ebubekirtavaci@gmail.com

milletvekilinin de çekimser kaldığı görüldü¹. En büyük muhalefet grubu olan Cumhuriyetçiler (LR) ise 5 çekimser oy dışında grup olarak karşı oy verdiler. Cumhuriyetçilerin karşı oy verme sebebi genel anlamıyla yasa tasarısı metninin yeterince sert olmamasıydı. Ayrıca Ulusal Meclisteki tartışmalarda bazı cumhuriyetçi vekiller kamuda başörtüsü yasağının bu yasa tasarısında yer alması için öneride bulundular ancak bu öneriler kabul edilmedi². İktidar partisinden iki milletvekili de 18 yaşından küçüklerin kamuya açık alanlarda başörtülü olmasının yasaklanması için değişiklik önerisinde bulundu ancak bu değişiklik önerisi kabul edilmedi³. Karşı oldukları bir diğer nokta ise yasanın çocuklar için evden eğitime çok ciddi bir sınırlama getirmekte olmasıdır. Sosyalistler (PS) ise oylamaya katılmama kararı aldılar ve tek bir sosyalist milletvekili oylamaya katılarak karşı oy verdi. Aşırı sağ Ulusal Birlik (RN) partisinin milletvekilleri yasa tasarısının hedefinin açıkça belli olmadığını söyleyerek son oylamaya katılmadılar ve lider Marine Le Pen “İslamcı ideolojiyi yıkmak” için bir karşı kanun teklifinde bulundu. Siyasi yelpazenin en solunda yer alan Boyun Eğmeyen Fransa partisi (LFI) milletvekilleri ise başından beri “tehlikeli ve gereksiz” olarak nitelendirdikleri tasarıya karşı oy verdiler.

Bu kanun tasarısının sivil toplumu ve özgürlükleri tehdit ettiğini belirten bazı sivil toplum kuruluşları, akademisyenler ve avukatlar tasarıya karşı Libération gazetesinde bir deklarasyon yayınladı⁴. Sağ politikaları ile gündemde olan hükûmetin, cumhuriyet prensipleri gibi ucu açık bir kavram ile Radikal İslam bahane edilerek özgürlükleri kısıtladığını ve Fransız sivil toplumunun engellenmeye çalıştığı eleştirileri yapılmaktadır. Ulusal İnsan Hakları Danışma Komisyonu (CNCDH) ise aşırılıklar ile mücadelenin meşru olduğunu ancak bu yasa tasarısının özgürlükleri tehlikeye attığını ve metindeki baskıcı hükümlerin varlığından endişe duyduklarını belirtiyor⁵.

Yasa Tasarısının İçeriği

Eğitim

Yasa tasarısının 21. maddesi şimdiye kadar bildirim usulüne tabi olan 3-16 yaş arası çocuklar için evden eğitimin artık izin usulüne bağlanmasını öngörüyor. Bu izin için de çok

¹ Le Figaro, Votre député a-t-il voté la controversée loi «séparatisme», largement adoptée par l'Assemblée ?

² Le Monde, Séparatismes : Les Républicains invitent le voile dans les débats

³ LCI, Laïcité : l'amendement sur l'interdiction du voile pour les fillettes jugé irrecevable

⁴ Libération, Loi séparatisme : une grave atteinte aux libertés associatives

⁵ Commission nationale consultative des droits de l'homme (CNCDH), Avis sur le projet confortant les principes de la république

sıkı bir denetim öngörülüyor ve iznin her çocuğun içinde bulunduğu özel şartlara bağlı olduğu belirtiliyor. Şimdiye kadarki uygulamada, çocuklarının evden eğitim almasını isteyen aileler Milli Eğitim bakanlığına ve belediyelere basit bir bildirimde bulunurken artık izin almak zorunlu hale getirilmektedir⁶. Evden eğitim için alınacak izin örgün eğitime devam edilmesini zorlaştıran sağlık problemlerine sahip olmak, engelli olmak, sanat yahut spor faaliyetlerinde bulunmak, okula çok uzak bir yerde yaşamak v.b şartlara bağlanarak evden eğitim alan öğrenci sayısının düşürülmesi amaçlanmaktadır. Dini gerekçeler ile evden eğitim talebi ise tamamen ortadan kaldırılmaktadır. Son on yılda evden eğitim alan çocuk sayısının yaklaşık olarak üç katına çıkması⁷ bu düzenlemenin sebepleri arasında gösterilmektedir. Yeni sistem için 2024-2025 yılına kadarki süre bir geçiş süreci olacak ve bu eğitim öğretim yılı ile birlikte yeni kurallar tam olarak uygulanmaya başlayacak. Bu düzenleme Ulusal meclisteki tartışmalarda hem komisyonda hem de genel kurulda en çok tartışılan meselelerden birisi idi. Yasa tasarısına dair yapılan değişiklik önerilerinin beşte biri bu madde üzerine verilmişti.

Bu kanun tasarısının eğitime yönelik getirdiği değişiklikler içinde özel okulların denetiminin sıkılaştırılması da önemlidir. Devlet ile anlaşması bulunmayan özel okullar için suistimal durumunda bir kapatma uygulaması getirilmektedir. Bu düzenleme Fransa genelinde sayıları yaklaşık 1700'ü bulan okulları kapsamaktadır. Ayrıca devlet tarafından tanınan spor federasyonları da denetim rejiminden kontrol rejimine geçmektedir.

Siber nefret suçları

Samuel Paty cinayeti gibi terör saldırılarının bir daha yaşanmaması için Ulusal Mecliste tasarıya eklenen bir madde ile başka bir insanın hayatını tehlikeye atabilecek kişisel ve özel hayata dair bilgilerini paylaşıp yayarak hedef gösterme açıkça bir suç olarak tanımlandı ve bu suçun cezası da 45000 Euro para cezası ve 3 yıla kadar hapis cezası olarak belirlendi⁸.

Kamu hizmetinin tarafsızlığı

Bu yasa tasarısında, bir kamu hizmetini yerine getiren özel hukuka tabi tüzel kişiliklerin çalışanları için bir dini tarafsızlık yükümlülüğü getirilmektedir. Yani devletin kamu hizmetini havale ettiği toplu taşıma şirketleri yahut hava alanı işletmeleri gibi kurumların çalışanları artık dini tarafsızlığa kanunen sahip olmak zorunda. Daha önce içtihat ile

⁶ Ouest France, L'école au cœur des débats du projet de loi "séparatisme"

⁷ 20 Minutes, Loi "séparatisme" : Où en est le débat sur l'instruction à domicile ?

⁸ Le Monde, Ce que contient le projet de loi contre le "séparatisme" examiné par l'Assemblée

sağlanan bu durum yeni düzenleme ile kanuni bir zorunluluk haline getirilmektedir. Bu düzenleme ile valilere, kamu hizmetinin tarafsızlığını ihlal eden eylem ve kararları idari yargı gözetiminde askıya alma yetkisi verilmektedir⁹. Ayrıca terör suçu failleri ifadesi de teröre göz yummak yahut terörü övmek eylemlerini de kapsar hale getirilmektedir.

Sivil toplum

Kanun tasarısının 6. maddesi devlet sübvansiyonlarından faydalanan dernekler için bir “cumhuriyet değerlerine bağlılık sözleşmesi” imzalamanın zorunlu hale getirilmesini öngörüyor. Bu sözleşmeye uymayan dernekler için ise sübvansiyonların ilgili makam tarafından durdurularak geri ödeme talep edilmesi şeklinde bir caydırıcı önlem getiriyor.

Metnin 8. maddesi de bir derneğin bir veya birden fazla üyesinin gerçekleştirdiği yasadışı eylemlerden haberdar oldukları anda yöneticilerin gerekli tedbirleri almasını zorunlu hale getiriyor ve bu durum çok fazla üyeye sahip büyük sivil toplum kuruluşlarının yöneticileri için yerine getirilmesi zor bir sorumluluk doğurmaktadır¹⁰.

Bu tasarı ile sivil toplum kuruluşlarının feshedilebilmesi için gereken şartlar da genişletilmektedir ve İçişleri Bakanına bir dernek hakkında fesih kararının çıkmasını beklerken derneğin faaliyetlerini askıya alma yetkisi verilmektedir¹¹. Buna ek olarak idare tarafından feshedilen derneklerin yöneticilerinin üç yıllık bir süre için herhangi bir derneğin kurucusu yahut yöneticisi olamayacakları da yine 8. maddede açıkça belirtiliyor.

İbadet Mekanları

Cumhuriyet prensiplerine saygı yasa tasarısının belki de en önemli bölümü ibadet mekânları ile ilgili olan maddeleridir. Dini dernekler için yabancı finansmanı kontrol altına almayı amaçlayan bu taslağa göre bu kuruluşlar 10000 Euro ve üzerinde, yabancı bir ülkeden gelen yardımları bildirme yükümlülüğü altına girmektedirler. Bildirilmemesi durumunda ise belli yaptırımlar öngörülmektedir. İkinci olarak tasarının 44. maddesi, idareye herhangi bir ibadet yerinde nefret söylemlerinde bulunulması yahut şiddet teşvik edilmesi durumunda doğrudan iki aylığına bu yerleri kapatma yetkisi vermektedir. Bu düzenleme ile ibadet yerlerinin kapanması prosedürü kolaylaştırılmaktadır ve ceza sadece söz konusu eylemi gerçekleştirenlere değil o ibadet yerinin bütün cemaatine kesilmektedir.

⁹ Vie Publique, Projet de loi confortant le respect des principes de la République

¹⁰ La Croix, Loi séparatisme : pourquoi le monde associatif est inquiet

¹¹ Assemblée Nationale, Projet de loi n° 565, adopté par l'Assemblée nationale confortant le respect des principes de la République

Cinsiyet eşitliği

Yasa tasarısı, bütün sağlık görevlilerine bekaret sertifikası verme işlemini yasaklayarak bunun yaptırımını bir yıla kadar hapis cezası ve 15000 Euro'ya kadar para cezası olarak belirliyor. Ancak neredeyse hiç karşılaşılmayan bu durumun özellikle vurgulanması ve gündem haline getirilmesi dikkat çekiyor. Tasarının 14. maddesi Fransa'da zaten yasak olan çok eşliliğe karşı, Fransa'da yaşamakta olan yabancılar için önlemler getirerek çok eşli yabancılara oturma izni verilmesini yasaklıyor ve bir yabancının çok eşli olduğunun tespit edilmesi durumunda daha önceden sahip olduğu oturma izninin iptal edilmesini ve o kişiye Fransız topraklarını terk etme zorunluluğu doğuruyor¹². Buna ek olarak zorla evlendirilmelere karşı da nikah memurlarına şüphe durumunda konuyu savcılığa bildirme yükümlülüğü getiriyor¹³.

Haklar Savunucusunun¹⁴ görüşü

Yasa tasarısı üzerine Fransa Ombudsmanı görüşünde öncelikle tasarının gerekliliği ve orantınlılığı konusunda bu yasa tasarısının özgürlük ihlalleri riski barındırdığını açıkça belirtmektedir. Metnin, özgürlükleri kısıtlamayı kolaylaştıran yapısı eleştirilmekte ve genel bağlamda hak savunucu diğer kuruluşlarla birlikte Haklar Savunucusunun da defalarca eleştirdiği şekilde kamu düzeninin genel olarak güçlendirilmesi amaçlandığı dile getirilmektedir.¹⁵

Ombudsman'ın görüşüne göre yeni yasa tasarısının 6. maddesi, sivil toplum kuruluşlarından “cumhuriyet prensipleri sözleşmesi” imzalamalarını talep ederek derneklerden sadece suçtan kaçınmalarını beklememekte aynı zamanda kamu gücünün prensiplerine sahip olmalarını da istemektedir. Yani suç unsuru barındırmadan sınırsız bir sivil toplum hürriyeti hakkı varken bu hakkı kısıtlama riskini taşımaktadır.¹⁶ Zaten dernekler ve üyeleri kanunlara uymak zorundadır ve suç islediklerinde cezalandırılmaktadır. Ayrıca bahsi geçen sözleşme metnindeki kavramların ucunun açık olması da ombudsmana göre önemli bir sorundur. Örneğin, sözleşmede bulunan “kamu düzenini korumak” ifadesinin sınırları açıkça belli olmayan bir ifade olarak yorumlanmaya muhtaç kalmaktadır ayrıca sivil toplum örgütlerinin kamu düzenine saygı duyması gerekmektedir ve “kamu düzenini

¹² A.g.e.

¹³ Huffington Post, Polygamie et réserve héréditaire: Que va changer le projet de loi séparatisme?

¹⁴ Haklar Savunucusu (Ombudsman), Türkiye'deki Kamu Denetçiliği Kurumunun Fransa'daki karşılığıdır.

¹⁵ Défenseur des droits, Avis du Défenseur des droits n°21-01

¹⁶ A.g.e.

korumak” sorumluluğuna sahip olmasını istemek yanlıştır¹⁷. Buna ek olarak devlet sübvansiyonlarının böyle bir sözleşme imzalama kuralına bağlanması yasa tasarısının amacının aksine bazı derneklerin yabancı finansmana yönelmesi riskini de barındırmaktadır.

Ombudsman ayrıca derneklerin feshedilmesinin kolaylaştırılmasına da vurgu yapmaktadır. Tasarının 8. maddesi dernek yöneticilerine üyelerinin cumhuriyet prensiplerine aykırı eylemlerinin sorumluluğunu vermektedir. Üyelerin bu tarz eylemlerinin tespiti halinde, bu duruma son vermekten kaçınmaması durumunda dernek yöneticileri de sorumlu sayılmaktadır. Ombudsman bunun ispat yükünü tersine çevirmek ile sonuçlanabileceğini ve dernek yöneticilerinin üyelerin bu tarz eylemleri hakkında bilgi sahibi olmalarının her zaman mümkün olmayacağını dile getirmektedir.

Dini dernekler hakkındaki düzenlemeler ilgili olarak ombudsman tasarının, bu kuruluşlar için getirdiği fazla formaliteler dışında, 1905 kanunu kapsamındaki avantajlardan yararlanamayan bir dernek modeli yarattığını belirtmektedir¹⁸.

Sonuç olarak, Ombudsman genel hatları ile kanun tasarısı metninin barındırdığı bazı düzenlemelerin özgürlükleri ve hatta cumhuriyet prensiplerini zayıflatabileceğine vurgu yapmaktadır.

Sonuç

Bu yasa tasarısı açıkça ifade etmese de özellikle Müslüman toplumu hedef aldığı gözlenmektedir. Son dönemlerde popülist söylem ve eylemlerini arttıran mevcut hükümet “cumhuriyet değerleri” gibi ucu açık bir kavram ile Fransa’daki sivil toplum hürriyetini kısıtlamakta ve mağduriyetlerin yaşanmasını kolaylaştırmaktadır. Liberal ve özgürlükçü söylemler ile iktidara gelen Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron yer yer aşırı sağdan daha sağ politikalara imza atmaya başlamıştır. Özellikle Covid-19 pandemisinin büyük hasar yarattığı Fransa’da suni gündemler oluşturularak önümüzdeki yıl gerçekleşecek seçimlere yönelik bir algı oluşturulmaktadır. Yeni yasa tasarısı ile aslında neredeyse hiç karşılaşılmayan bazı uygulamalar öncelikli problem olarak lanse edilmekte ve asıl çözülmesi gereken sıkıntılar gündem dışı bırakılmaktadır. Birçok insan hakları kuruluşu gibi Haklar Savunucusu da bu düzenlemeler için etki değerlendirme çalışmalarının iyi yapılmadığını vurgulayarak bu tasarının taşıdığı risklere dikkat çekmektedir.

¹⁷ A.g.e.

¹⁸ A.g.e.

Kaynaklar

- Le Figaro, Votre député a-t-il voté la controversée loi “séparatisme”, largement adoptée par l'Assemblée ? URL: <https://www.lefigaro.fr/politique/le-projet-de-loi-contre-le-separatisme-adopte-en-premiere-lecture-a-l-assemblee-20210216>
- Le Monde, Séparatismes : Les Républicains invitent le voile dans les débats URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2021/02/04/separatismes-les-republicains-invitent-le-voile-dans-les-debats_6068703_823448.html
- LCI, Laïcité : l'amendement sur l'interdiction du voile pour les fillettes jugé irrecevable URL: <https://www.lci.fr/politique/laicite-l-amendement-d-aurore-berge-sur-l-interdiction-du-voile-pour-les-filletes-juge-irrecevable-2175812.html>
- Libération, Loi séparatisme : une grave atteinte aux libertés associatives URL: https://www.liberation.fr/debats/2021/01/21/loi-separatisme-une-grave-atteinte-aux-libertes-associatives_1818075/
- Commission nationale consultative des droits de l'homme (CNCDH), Avis sur le projet confortant les principes de la république URL: https://www.cncdh.fr/sites/default/files/a_-_2021_-_1_-_pjl_principes_de_la_republique_janv_2021.pdf
- Ouest France, L'école au cœur des débats du projet de loi « séparatisme » URL: <https://www.ouest-france.fr/education/l-ecole-au-coeur-des-debats-du-projet-de-loi-separatisme-7139978>
- 20 Minutes, Loi “séparatisme” : Où en est le débat sur l'instruction à domicile ? URL: <https://www.20minutes.fr/societe/2973747-20210210-projet-loi-separatismes-o-debat-instruction-domicile>
- Le Monde, Ce que contient le projet de loi contre le “séparatisme” examiné par l'Assemblée URL: https://www.lemonde.fr/politique/article/2021/02/01/instruction-a-domicile-haine-en-ligne-neutralite-du-service-public-ce-que-contient-le-projet-de-loi-contre-le-separatisme-examine-par-les-deputes_6068402_823448.html
- Vie Publique, Projet de loi confortant le respect des principes de la République URL: <https://www.vie-publique.fr/loi/277621-loi-separatisme-respect-des-principes-de-la-republique>
- La Croix, Loi séparatisme : pourquoi le monde associatif est inquiet URL: <https://www.la-croix.com/France/Loi-separatisme-pourquoi-monde-associatif-inquiet-2021-02-19-1201141625>
- Assemblée Nationale, Projet de loi n° 565, adopté par l'Assemblée nationale confortant le respect des principes de la République URL: <https://www.vie-publique.fr/loi/277621-loi-separatisme-respect-des-principes-de-la-republique>

Huffington Post, Polygamie et réserve héréditaire: Que va changer le projet de loi séparatisme?
URL: https://www.huffingtonpost.fr/entry/polygamie-et-reserve-hereditaire-que-va-changer-le-projet-de-loi-separatisme_fr_60226342c5b689330e327d7d

Défenseur des droits, Avis du Défenseur des droits n 21-01 URL: https://juridique.defenseurdesdroits.fr/doc_num.php?explnum_id=20384

Ebubekir Tavacı

Lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesinde almıştır. Fransa'da Université Paris 1 Panthéon Sorbonne'da Siyaset Bilimi yüksek lisans tez dönemi öğrencisidir. Avrupa Birliği göç politikaları üzerine çalışmalarına devam etmektedir.